

La poussée nationaliste en Europe

Au congrès de Vienne, les Quatre Grands : Russie, Prusse, Autriche et Angleterre, voulant empêcher le retour de guerres dévastatrices, avaient décidé de se porter mutuellement aide et assistance. En 1818, la France se joignit à elles : ce fut la Quintuple Alliance.

Des dissensions surgirent bientôt au sein de cette alliance. Les réactions politiques de la Russie, de la Prusse et de l'Autriche déplurent à l'Angleterre. Elle refusa de s'immiscer dans les révolutions étrangères qu'elle regardait comme des problèmes intéressant uniquement les États qui les subissaient. Quelques années après Waterloo, une poussée de nationalisme et de démocratie secouait l'Europe entière.

En Allemagne, les aspirations nationalistes se firent rapidement jour. Certains veulent la prédominance de la Prusse, d'autres celle de l'Autriche, un troisième groupe cherchait à unifier les trente-neuf États allemands. En 1817, les associations estudiantines forment une fédération, et deux ans plus tard, un étudiant tue un écrivain réactionnaire. Metternich profite de cette occasion pour réprimer toutes les manifestations qui réclament la liberté de la presse et des gouvernements démocratiques.

L'Espagne avait été dotée d'une constitution en 1812. Mais quand le roi Bourbon Ferdinand VII prit le pouvoir en 1814, il gouverna en monarque absolu. En 1820, les officiers de la marine se révoltèrent contre lui, à Cadix, et ce n'est que par l'intervention d'une armée française envoyée en Espagne par l'Autriche, la Russie et la Prusse,

que Ferdinand put se maintenir sur le trône. Sous le règne de sa fille, Isabelle II, l'Espagne devint une monarchie constitutionnelle, mais les tendances réactionnaires l'emportèrent le plus souvent.

Le royaume de Naples suivit l'exemple de l'Espagne. Le peuple se rebella contre le roi Ferdinand Ier (oncle du roi d'Espagne), qui promit une constitution mais provoqua l'intervention autrichienne. Un an plus tard, au Piémont, les libéraux forcèrent le roi Victor-Emmanuel Ier à abdiquer : le royaume ne sera doté d'une constitution qu'en 1848. Partout en Italie, l'Autriche restaure l'autorité absolue et annule les nouvelles constitutions.

En Grèce aussi, le nationalisme devient une force libératrice. En 1821, les Grecs se soulèvent contre les Turcs. Des volontaires venus de partout combattent dans les rangs grecs.

En France, en 1830, le roi Charles X doit abdiquer en faveur de Louis-Philippe, le roi-citoyen. La même année, la Belgique chasse les Hollandais, se sépare du royaume des Pays-Bas et adopte une constitution très libérale. La neutralité et l'indépendance de la Belgique sont garanties par le traité de Londres (ratifié en 1839).

En 1830-1831 également, une insurrection dresse les Polonais contre les Russes. Elle est noyée dans le sang. Des milliers de patriotes, dont Chopin, doivent s'exiler pour échapper à la déportation en Sibérie.

En haut : carte de l'Europe avec les dates des révolutions. Sur l'Espagne on voit un officier de marine; sur la Belgique, le roi Léopold Ier; sur la Pologne, Chopin; sur la Grèce, Lord Byron, poète anglais qui combattit aux côtés des Grecs; sur l'Allemagne, un étudiant.

En bas : barricade dans les rues de Bruxelles, lors de la révolution de 1830.

OPKOMST VAN HET NATIONALISME

Na de sluiting van het Verdrag van Wenen trachtten de Europese heersers, voor de toekomst de rampzalige oorlogen uit de weg te gaan. Met dit doel voor ogen spraken Rusland, Pruisen, Oostenrijk en Engeland af, elkaar met tussenpozen te ontmoeten in een poging om hun eventuele geschillen langs vreedzame weg op te lossen. Frankrijk voegde zich in 1818 bij deze groep, die nadien als het Vijfvoudig Bondgenootschap bekend stond.

Afzonderlijk hiervan bestond de Heilige Alliantie, die op initiatief van tsaar Alexander I was gesticht. De stichtende leden (de vorsten van Rusland, Oostenrijk en Pruisen) maakten gemeenschappelijk hun bedoeling bekend, volgens christelijke principes te regeren en kondigden aan, dat ze het absolute zoudens steunen.

Tijdens de bijeenkomsten van het Vijfvoudig Bondgenootschap te Troppau, Laibach en Verona ontstonden meningsverschillen onder de grote mogendheden. Engeland keurde de reactionaire politiek van de Russische, Oostenrijkse en Pruisische regeringen af. Castlereagh en zijn opvolger, George Canning, weigerden de inmenging tegen buitenlandse revoluties te ondersteunen. Ze beschouwden deze als binnenlandse aangelegenheden voor de betrokken staten. Gedurende twintig jaar na de Slag bij Waterloo beheerste de opkomst van het nationalisme en de democratie de Europese geschiedenis. In Duitsland kwam er spoedig een nationalistisch streven naar voren. Sommigen wensten een unie onder Pruisische leiding, terwijl anderen Oostenrijk aan het hoofd wilden zien. Een derde groep verlangde, de banden tussen de negenendertig kleine staatjes te versterken. Reeds in 1817 verenigden zich de studentenverenigingen van vele Duitse universiteiten in een enige federatie voor heel Duitsland. Twee jaar later, toen een Duits student een reactionair schrijver had neergeschoten, maakte Metternich van de gelegenheid gebruik om de studentenfederatie te ontbinden en een strenge perscensuur in te voeren.

In 1812 was aan Spanje reeds een grondwet toegestaan, doch dit belette Ferdinand VII, de koning uit het huis Bourbon die in 1814 aan de macht kwam, niet om als absoluut vorst te regeren. In 1820 stonden zee-officieren te Cadix tegen hem op en slechts de tussenkomst van een Frans leger, dat door Oostenrijk, Rusland en Pruisen naar Spanje werd

gezonden, was in staat Ferdinand op zijn troon te handhaven. Het duurde tot in het begin van de regering van Isabella II (1833 - 1868) totdat Spanje, zelfs in naam, een koninkrijk met een grondwet werd. Intussen volgden de inwoners van het koninkrijk Napels spoedig het Spaanse voorbeeld. Ze stonden op tegen hun koning Ferdinand II (een oom van de Spaanse koning) en dwongen een grondwet af die hen meer vrijheid gaf. Een jaar later, in Piëmont en Sardinië, dwong een opstand Koning Victor Emmanuel I tot troonsafstand ten gunste van zijn zoon Karel Albert, die aan het koninkrijk een grondwet schonk. Doch ook in Italië herstelde Oostenrijk het absolute gezag en werden de nieuwe grondwetten nietig verklaard.

Revolutionaire bewegingen, die bijna op hetzelfde ogenblik in Noordwest-Europa uitbraken, hadden meer succes. In 1830 dwong een opstand in Frankrijk Karel X tot het neerleggen van de macht. Louis Philippe, de burger-koning, die nog lid van het oude revolutionaire leger was geweest, werd op de troon geplaatst. In hetzelfde jaar, tengevolge van een revolutie, verbrak België de banden met Nederland, stelde een grondwet op en verkoos prins Leopold van Saksen-Coburg tot koning. De neutraliteit en de onafhankelijkheid van België werden door het Verdrag van Londen in 1839 gewaarborgd. Ook in Griekenland werd het nationalisme een grote bevrijdende kracht. In 1821 stonden de Grieken tegen hun Turkse overheersers op. Daar het hier een geval gold van een christelijk volk, dat tegen zijn mohammedaanse heren opstond, vochten vrijwilligers uit al de landen van de Heilige Alliantie, samen met mannen als de Engelse Lord Byron, zij aan zij met de Grieken. In 1827, tijdens de slag bij Navarino, bracht een Britse vloot, geholpen door de Fransen en de Russen, een Egyptische vloot die de Turken ondersteunde tot zinken. In het jaar 1829 had Griekenland zijn onafhankelijkheid verworven. Twee jaar later had een Poolse nationalistische opstand tegen de Russen een heel verschillende afloop. De tsaristische troepen onderdrukten deze opstand genadeloos. De eigendommen van de rebellen werden verbeurd verklaard, massale deportaties naar Siberië volgden en duizenden patriotten, waaronder de componist Chopin, waren verplicht in ballingschap te gaan.

Boven: Kaart van Europa met datums van de nationalistische opstanden. In Spanje is een zeeofficier, in België koning Leopold I, in Polen Chopin, in Griekenland Lord Byron en in Duitsland een student afgebeeld. **Onder:** Gevechten te Brussel in 1830.

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers
Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.